روزنامهٔ رسمی کشور شاهنشاهی ایران

شامل : متن قوانین - تصویبنامه ها - صورت مفصل مذاکرات مجلس شورای ملی

سؤالات - اخبار رسمی - فرامین - انتصابات - آئین نامه ها - بخشنامه ها - آگهی های رسمی

سال اول - شماره ۱۸۱ | مدیر سید محمد هاشمی نماینده مجلس شورای ملی | شنبه ۷ شهریور ماه ۱۳۲۴

صفحهٔ ۵۶۲

دوره چهاردهم قانونگذاری

شماره مسلسل ۱۴۱۵

مذاکرات مجلس

جلسه ۱۴۳

صورت مشروح مذاکرات مجلس روز چهار شنبه چهارمهر ماه ۱۳۲۴

فهرست مطالب :

۱- قرائت و تصویب صورت مجلس
۲- بیانات آقایان نخست‌وزیر و دکتر مصدق
۳- مذاکره راجع بدستور.
۴ - بیانات قبل از دستور آقای دکتر مصدق.
۵ - تصویب اجازه پرداخت دوازدهم حقوق مردادو شهریور ۱۳۲۴
۶ — موقع و دستور جلسه بعد — ختم جلسه .

مجلس یکربع ساعت بعد از ظهر بریاست آقای سیدمحمد صادق طباطبائی تشکیل گردید

۱ - قرائت و تصویب صورت مجلس

صورت مجلس روز سه شنبه سوم مهر ماه را آقای طوسی (منشی) بشرح زیر قرائت نمودند

مجلس یکربع ساعت بعدازظهر بریاست آقای سیدمحمد صادق طباطبائی تشکیل و صورت جلسه قبل قرائت وتصویب شد .

اسامی غائبین روزسه شنبه ۳ر۷ر۲۴

غایب بااجازه : آقای شجاع .

غائبین بی اجازه - آقایان : فرمند - امینی - دکتراعتبار - مؤیدقوامی - کفائی - امیرابراهیمی صمصام - منصف - تولیت - تیمورتاش - حسن اکبر دکترشفق - دکترعبده - رفیعی - قشقائی.

دیرآمدهٔ بااجازه - آقای اقبال .

دیرآمدگان بی‌اجازه - آقایان : امیر تیمور - عمادتربتی - مؤیدثابتی - خاکباز - فولادوند - گیو - نبوی - نقابت - دولت‌آبادی - کاظمی - حیدر علی امامی - سنندجی - شهاب - گرگانی - سیدضیاالدین طباطبائی - علی‌دشتی - سیدمحمد طباطبائی - یمین اسفندیاری - تهرانی - نمازی - معدل - مجد - ایرج اسکندری - مهندس پناهی - دکتر آقایان جمال‌امامی - دکتر کیان - دکتر فلسفی - ایپکچیان آریه - پوررضا .

پس از بیانات مقام ریاست دائر بتوجه آقایان نمایندگان بحضور درموقع معینه برای تشکیل جلسات وتعیین تکلیف امور معوقه وهمچنین قرائت مواد ۱۴۲ و ۱۴۳ آئین نامه داخلی راجع بحدود وظایف و تکالیف تماشاچیان ومخبرین جراید .

آقای دکتر کشاورز باموافقت آقایان نمایندگان محترم بنطق قبل ازدستور پرداخته بدوا اصل ۱۲ قانون اساسی را راجع بمصونیت نمایندگان مجلس شورای ملی قرائت سپس بااشاره باوضاع بحرانی کشور وضرورت تشریح اوضاع برای ملت بمنظور انجام مسئولیت نمایندگی بمقدمات استقرار رژیم دیکتاتوری در بیست سال قبل بدست فرمانداری نظامی وعدم رعایت احترامات ومصونیت نمایندگان مجلس شورای ملی وتوقیف جراید واختناق آزادی وبالاخره فجایع حاصله ازرژیم نامبرده وایجادحس عدم اعتماد عمومی و اعاده همان مقدمات و اوضاع بوسیله فرمانداری نظامی فعلی وعدم تعقیب خائنین ومجرمین رژیم سابق ویأس عمومی از آزادی عقیده وقلم پرداخته وباتذکار ضرورت وجود احزاب مختلفه در

روزنامهٔ یومیه

فهرست مندرجات

۱ - مذاکرات یکصد و چهل وسومین جلسه مجلس صفحه ۱-۸
۶ - آگهی های رسمی و ثبتی صفحه ۹

حکومت دمکراسی ولزوم جلوگیری ازخطراستیلاء قوای نظامی ودخالت قوه مجریه درامور قوای مقننه وقضائیه بجریان روزیکشنبه گذشته درخیابان فردوسی وتوهین وضرب وجرح وارده بایشان ازطرف یکی از افسران باعلم بمقام نمایندگی ومصونیت ایشان وضرورت تعقیب موضوع برای حفظ اصول بدون رعایت مناسبات حزبی ومسلکی اشاره نموده وبالاخره بالزوم جلوگیری ازمندرجات آن دسته ازجرایدی که برخلاف اخلاق وعفت عمومی و مبانی مقدسهٔ مذهبی قلمفرسائی نموده وهمچنین باتأیید احترام و عقیده قلبی خودوجمعیتشان بحفظ اصول مالکیت و احترام مقام سلطنت وضرورت تخلیه خاک کشور از قوای بیگانه واظهار تنفر ازکسانیکه بدخالت یا اعمال نفوذ اجانب موافقت دارند به بیانات خود خاتمه داده پس ازآن آقای زندوزیر جنگ با اشاره به مقامات علمی واجتماعی وخدمات آقای دکتر کشاورز ببهداشت عمومی واظهار تاسف ازپیش آمد اخیر اظهار داشتند مقررات حکومت نظامی برطبق قانون بوده ورفع آن نیز برحسب تمایل نمایندگان محترم و قانون باید بعمل آید وعلل تشدید عمل فرمانداری نظامی را باعلامیه های ستاد ارتش و فرمانداری نظامی احاله نموده وتذکار دادند رسیدگی وتحقیقات لازمه دراینباب بعمل خواهدآمد .

ضمناً عمل سربازان را مربوط بانضباط نظامی وحفظ نظم وآرامش عمومی دانسته و تکذیب افسر مورد نظر را درقسمت توهین وضرب وجرح بعرض مجلس شورای ملی رسانده وبرای قضاوت بیطرفانه و کشف حقیقت تقاضا نمودند موضوع بدادرسان دیوان کشور احاله شود و نیز خاطر نشان نمودند مصونیت واحترام نمایندگان مجلس شورای طبق قانون اساسی محرز ومحترم بوده واز طرف قوهٔ مجریه هیچ نوع مداخله درشئون قوای مقننه وقضائیه بعمل نیامده و ازطرف ستاد ارتش دستوری برخلاف قانون اساسی صادر نگردیده ودر صورت بروز خلاف از طرف

یکی از مامورین شدیداً بکیفر قانونی خواهد رسید پس از توضیح مختصر بنام ریاست دائر بانجام وظائف مقرره

آقای دکتر طاهری پیشنهاد نمودند کمیسیونی مرکب از دونفر از هر شعبه انتخاب و نسبت بموضوع رسیدگی بعمل آید — آقای محمد طباطبائی باین پیشنهاد مخالف و عقیده داشتند طبق آئین‌نامه داخلی واختیارات خود مقام ریاست موضوع به کمیسیون تحقیق معینهٔ از طرف مقام ریاست رجوع شود — آقای دکتر طاهری باین نظر موافقت نموده و طبق دستور مقام ریاست مقرر گردید از هر شعبه دونفر انتخاب و رسیدگی بعمل آورند و آقای لنکرانی عقیده داشتند انتخاب کمیسیون نامبرده بقرعه بعمل آید

عده از آقایان نمایندگان ورود در دستور را تقاضا و چون آقای دکتر مصدق مخالف بودند بورود در دستور رای گرفته شده تصویب ولایحه دوازدهم مطرح و آقای دکتر معظمی پیشنهاد جلسه اسبق خود را نسبت باعتبار تنخواه گردان مسترد نموده و راجع بدیوان محاسبات واعاده حق تسجیل او درقبال اخطار نظامنامه آقای شریعت‌زاده شرحی توضیحاً ایراد و تأئید پیشنهاد خودرا تقاضا نمودند آقای بدر وزیر دارائی حق تسجیل را جزو وظایف مقرره دیوان محاسبات درقانون اساسی ندانسته وچون عده برای مذاکره کافی نبود بقیه مذاکرات بجلسه روز ٤ شنبه چهارم مهرماه ۳ ساعت قبل از ظهر موکول ومجلس دوساعت بعدازظهر ختم شد

رئیس- آقای فولادوند

فولادوند - دوسه روز است بنده را دیر- آمده بی‌اجازه مینویسند در صورتیکه بنده هرروز ابتدای تشکیل جلسه حاضر بوده ام امروز معلوم شد یعنی آقای سیف پور معلوم فرمودند بعضی آقایان که کلاه ندارند درحساب نمی آیند درصورتی که ما هرروز قبل از اینکه جلسه تشکیل شود در مجلس شورای ملی حاضر بوده ایم خواستم این را تذکر بدهم

رئیس- آقای معدل هم نوشته اند که حاضر بوده‌اند اینها اصلاح میشود، یکی هم اینکه آقای سیف پور را اشاره کردند مثلا آقایانی که کلاه ندارند بحساب نمی آیند این مقصود را باید درست فهمید آقایانی که کلاه وعصا دارند آنجا میگذارند و بآن کسی که مسئول است میگویند اسمشان ثبت میشود ولی آنهائی که کلاهی چیزی ندارند که از روی آن ورودشان معلوم شود و ازجلوی آن کسی که مسئول است وآنجا ایستاده است رد شوند که اسمشان ثبت شود از این جهت اینطور می‌شود.

آقای سیف‌پور

سیف‌پور — بنده درصورت مجلس اغلب دیده ام که بنده را جزء دیرآمدگان بدون اجازه مینویسند البته بنده باصل موضوع اهمیت نمیدهم چون حقوق بنده تمام بمصرف بیمارستان شمس آباد میرسد بنده معتقدم که باید درست توجه شود در این موضوع بنده مخصوصاً امروز درست سرساعت نه و نیم آمدم رفتم در فراکسیون مبهن نشستم بعد معلوم شد که چون بنده کلاه نداشتم اسم بنده را ننوشته اند خواستم مقرر فرمائید توجه بیشتری بشود یا اینکه دراطاق اسامی را بنویسند که این پیش آمد نشود

رئیس- درصورت‌مجلس نظر نیست؟ (خیر) صورت‌مجلس تصویب شد

جمعی از نمایندگان- دستور

رئیس — آقای دکتر مصدق چندجلسه است که اجازه نطق قبل ازدستور خواسته‌اند آقای مجد فطن‌هم میخواهند راجع به این حادثه اخیر قزوین صحبت کنند.

نقابت — آقامستخدمین حقوق ندارند.

۲- بیانات آقایان نخست وزیر ودکتر مصدق

نخست‌وزیر (آقای صدر) — چون مقتضی نمی‌دانم که وقت پرقیمت مجلس‌را بیانات مفصل مصروف‌دارم‌وبیش ازحدضرورت مصدع شوم بطور اختصار عرض‌میکنم.

ازمدتی قبل‌که دولت بمجلس معرفی شد هر روزانتظارداشتم که زودتر رای‌ببرنامه دولت گرفته شود وتکلیف‌دولت‌معلوم گردد وهر چند معتقدبودم که دولت اکثریت رای موافق داردولی اصولالازم بوده است که با گرفتن رای عدهٔ آراء موافق و مخالف صریحاً معلوم ودولت ازتزلزل خارج وبا ازکار برکنار شود چه‌آنکه باتزلزل وعدم ثبات اقدام بکارها مشکل و موانع زیادتر خواهد بود متاسفانه بواسطهٔ اوضاعیکه مشهود نظر آقایان است‌این امرضروری وفوری مدتی‌است دچارتعویق گردیده وگذشته از این که اصل برنامه هنوز به تصویب مجلس نرسیده مقدمات اجرای موادآن که عبارت ازتصویب لوایح مربوطه است نیز تهیه‌نشده واین است‌که تمنی دارم آقایان موافقت فرمایند رای اعتماد گرفته شود خصوصاً که کارهای فوری وفوتی درپیش است وبی‌تکلیفی دولت ممکن است موجب ضرردای جبران ناپذیرشود

وهرچند مقتضی‌بودراجع بجهات مخالفت‌آقای دکترمصدق که دربیانیه سابق خودشان واظهاراتی که چند روزقبل درمجلس ایراد فرمودند جواب مقتضی‌عرض کنم ولی بازترجیح میدهم که ازتفصیل صرف نظر کرده باختصار اکتفا نمایم.

بیانات ایشان تسمتی راجع‌بشخص بنده بود که‌سوابق مرا خوب‌ندانستندالبته نظرایشان‌معطوف بسوابق اینجانب درخدمات رسمی ودولتی بوده نه مربوط‌باموزشخصی‌چه‌هر کس‌دارای‌شخصیت‌مخصوص بخوداست و کسی‌حق‌مداخله‌درآن ندارد.من اگر نیکم اگر بدتوبروخودرا باش، که گناه دیگری بر تونخواهند نوشت، اما خدمات رسمی من در مدتی قریب بچهل‌سال در مراحل مختلفه قضائیه و مجریه ومقننه اگرچه شایسته نیست که از خود تعریف و تمجید کنم‌وتزکیته المرء لنفسه قبیحه‌ولی‌این‌اندازه راناچارم درمقام مدافعه‌عرض کنم‌که تصدی اینجانب در اینمدت‌بخدماتی‌بوده‌که ارتباط بعام مردم داشته ودراین شهربوده است وتصور نمیکنم که هیچوقت افکار عمومی مرا قاصر یامقصر درانجام‌خدمت‌دانسته باشد مگر آنکه دراین چند ماهه زمامداری تهمت‌های ناروا برمن زده شدکه گویااین تیرهای تهمت در این مدت مدید در ترکش مخالفین‌بوده وحالاکه عهده دار خدمتگذاری مهم در این موقع مشکل شده ام تهیه وبطرف من پرتاب گردید.

کاش یک محکمه ملی‌ویک‌هیئت منصفه‌تشکیل بود و بسوابق کلیه‌کارکنان کشور رسیدگی میکرد تاحقیقت حال هر کس کشوف میشد

من خدای تعالی را شاهد میگیریم که همیشه ازروی عقیدت طرفدار حق وعدالت بوده وپیوسته سعی کرده ام که در خدمتگذاری صادق وعادل باشم وبدین جهة هیچ نفوذی مرا ازراه راست منحرف نکرده وچون درزندگانی مادی هم قانع و پرهیز کاربوده ام هیچوقت حب مال مرا بزحمت نینداخته وجمعیت خاطرم را پریشان نساخته است من بسیار تعجب میکنم از اینکه آقای دکتر مصدق گفتند بنده دردوره حکومت سابق کالمیت بین یدی‌الغسال بوده ام و خیال میکنم چون از اوضاع آن زمان بکلی دوربوده اندنشنیده اند که سبب کناره گیری وبه عبارة اخری عزل من ازوزارت دادگستری چه بود ویقین دارم اغلب بلکه همه میدانندکه در آن دوره من یگانه کسی بودم که برای حفظ عدالت وقانون واصول مشروطیت واستقلال قضات‌پافشاری وایستادگی نمودم ودانسته خودرا بآتش انداختم نهایت خداوند بپاداش راستی مرا محافظت کرد تا اینجا که خدمت شما ایستاده و کمر خدمت بسته‌و باین گذشته روشن خود افتخار میکنم و اما راجع بسیاست خارجی دولت آقای دکتر مصدق کلیاتی فرمودند که همه بجای خود صحیح است وهمه تصدیق دارند ولی خوب بود بفرمایند کدام عمل این دولت مخالف آن رویه و حفظ موازنه‌بوده‌بنده‌با کمال‌قدرت ادعا میکنم که دردوره زمامداری اینجانب هیچ عملی که مخالف با رویه بی طرفی منفی باشد نشده است و اگر اشخاصی بخواهند پاره عملیات دولت را که حفظ امنیت و رفع تشویش خاطر عامه و مقتضیات وقت ایجاب کرده است بحساب مناسبات خارجی دولت‌بگذارند دور از انصاف‌ومنطق است وهر چند بجهتی‌اقتضا داشت در این موضوع که بطور اشاره بیان کردم بطور واضح ومفصل ودلایل مقتضی صحبت می شد ولی نظر بجهات دیگر امروز مقتضی نمیدانم‌و در صورتیکه دولت بر سر کار بماند در موقع خود حقایق را بتفصیل عرض خواهم کرد وعجالةً تمنی دارم اجازه فرمایندامروز رای ببرنامه دولت گرفته شود خصوصا که بودجه دو دوازدهم مطرح‌است و باید زود تر حقوق مستخدمین پرداخت شود

جمعی از نمایندگان - باید رای‌اعتماد بگیریم.

دکترمصدق - بنده اجازه‌میخواهم

کام بخش - آقا بنده مخالفم در صورتیکه بخواهید وارد دستور شوید بنده دو کلمه عرض دارم.

رئیس -- چون هنوز وارد دستور نشده ایم بفرمائید.

کام‌بخش-بنده دو کلمه بیشتر عرض ندارم (همهمه نمایندگان صدای زنگ‌رئیس)

طباطبائی - آقاانمیشود صحبت کرد

کام‌بخش - بنده اخطار نظامنامه‌دارم‌آقای طباطبائی دل‌واپس نباشید

رئیس -خطاب به‌آقای‌طباطبائی آقابگذارید مخالفت خودشان بکنند

(همهمه نمایندگان- صدای زنگ‌رئیس)

کام بخش - آقا بنده مخالف با ورود در دستور هستم چرا نمیگذارید عرضم را بکنم بنده میخواهم بگویم که‌یک حریقی درقزوین اتفاق‌افتاده است‌که قریب ششصد هفتصددکان سوخته است بنده میخواهم این‌را عرض‌کنم اینکه چیزی نیست‌اینکه

میخواهم عرض کنم مورد علاقه عموم نمایندگان است (همهمه نمایندگان - صدای زنگ‌رئیس)

محمدطباطبائی - چون‌آقای نخست‌وزیر تقاضای رای اعتماد کرده‌اند باید رای گرفته شود بعدایشان صحبت کنند.

کام بخش - آقا بنده با ورود در دستور مخالفم.

رئیس - (خطاب بآقای کام‌بخش) اگرمجلس بتقاضای‌دولت‌رای‌بدهد مانعی‌ندارد که‌بعدازاین‌هم‌شما صحبت کنید.

کام بخش - مخالفت‌بنده برای همین قسمت بود که میخواستم عرض کنم.

یمین اسفندیاری - آقای رئیس اینطورکه نمیشود ماالان چندین‌جلسه است که میخواهیم‌راجع بمازندران‌صحبت کنیم (صدای‌زنگ رئیس)

رئیس-آقایان‌نظم‌مجلس‌رابرهم‌نزنید آقای‌نخست وزیریک‌تقاضائی کرده‌اندوعده‌هم کافی نیست.

سیف‌پور - عده‌کافی بود نگذاشتند.

فرود - من اخطار نظامنامه دارم.

رئیس - بفرمائید.

فرود — عرض میکنم که دولت الان تقاضای رای اعتماد کرده یعنی صحبت کرد مقصود این است که باید صحبت در اطراف برنامه دولت بشود (بعضی از نمایندگان-باهمهمه - اینطور نیست آقا) اجازه بدهید عرض میکنم در برنامه دولت دونفر موافق حرف زده است وسه‌نفر مخالف صحبت کرده است یک موافق دیگر هم باید صحبت کند (همهمه نمایندگان) اجازه بفرمائید آقایان عرض کردم دونفر موافق وسه نفر مخالف صحبت کرده است اگر هم بخواهند رأی بگیرند باید یکنفر موافق دیگرصحبت کندبعد بکفایت مذاکرات رأی گرفت اگرتصویب‌شد بعد باید رأی اعتماد گرفت.

رئیس — عده برای رأی کافی نیست

دکترمصدق — بنده‌مطابق‌ماده ۱۰۹ اخطار نظامنامه دارم

رئیس — بفرمائید

سیف‌پور — آنهائیکه میگویند‌دولت‌اکثریت ندارد بازابستروکسیون کردند

دکترمصدق — بنده قبل از دستور یک عرایضی دارم که مورد علاقه عموم است (همهمه نمایندگان) عرض میکنم بنده قبل‌ازدستورعرایضی دارم که خیلی لازم است و باحال کسالت پنج جلسه است که میآیم عرایض خودم را بکنم اجازه نمیدهند بنده‌گمان نمیکنم که آقایان نمایندگان نسبت‌بمصالح مملکت این قدر بی علاقه باشند که نگذارند باندازه پنج دقیقه صحبت کنم (جمعی ازنمایندگان- بفرمائید آقا) این یکی ویکی دیگرهم بنده یک پیشنهادی دارم راجع به یک دوازدهم شهریور وبعد هم مطالبی دارم که طبق ماده ۱۰۹ باید عرض‌کنم چون گوش بنده خیلی سنگین است و فرمایشات آقای صدر را ملتفت نشدم‌همینقدر شنیدم‌که مسئله کالمیت‌بین یدی - الغسال را فرمودند بنده میخواهم توضیح بدهم که ایشان‌چطور کالمیت‌بین‌یدی‌الغسال‌بودند(همهمه‌نمایندگان صدای زنگ رئیس)

من بموجب ماده ۱۰۹ حق دارم توضیح بدهم چون ایشان هر ایض مرا برخلاف جلوه دادند

فاطمی — آقا مانعی ندارد فرمایشاتتان را بفرمائید.

دکتر مصدق — بنده بموجب ماده ۱۰۹ باید صحبت کنم

رئیس — بفرمائید راجع بماده ۱۰۹ صحبت کنید

دکتر مصدق — حالا هر کدام را اجازه میفرمائید یعنی نطق قبل ازدستور را بکنم که راجع بمصالح مملکت است پنجد قیقه هم بیشتر طول نمی کشد یا راجع بیک دوازدهم (همهمه‌نمایندگان صدای زنگ رئیس) یاطبق ماده ۱۰۹ عرایضم‌رابکنم هر کدام‌رامیفرمائید

رئیس — ماده ۱۰۹ را مقدم بدارید

دکتر مصدق — اولا این عرایضی که من میکنم حمل براز تجاع نکنند بنده شخصی‌نیستم که در مدت عمرخودم بآزادی خواهی معروفم (صحیح‌است) وهر صدمه‌هم کشیده‌ام روی‌عقیده خودم بوده‌است من یک آدمی بودم که در دوره‌رضاشاه معتقدبودم که‌شئون ملی ماباید بدست ملت ایران باشد نه بدست یکنفر ومی گفتم یکنفر آدم نمیتواند درمسائل اجتماعی‌ودر مسائل دیگر مملکت بطور اجبارمردم‌را مجبور بکند درموقعی که کلاه پهلوی قرار بود سر گذاشته شود بااینکه من‌سالها در اروپا شاپو سر میگذاشتم وقتی که بناشد کلاه پهلوی سربگذارند من‌هشت‌ماه‌درمنزل ناخوش‌شده واز منزل‌بیرون نیامدم بعدیک‌قانونی‌وضع شد اگر چه قانون هم صورت ظاهری بود آنوقت بنده کلاه پهلوی گذاشتم و بیرون آمدم حالا البته خانمها ببنده اعتراض نکنند زیرا قبل‌از اینکه‌بانوان محترم کشف حجاب کنند من‌در اروپا باخانواده‌خودم کشف حجاب کردم وهیچکس باکشف حجاب‌مخالف نبود ولی من مخالف بودم چون معتقد بودم که کشف حجاب باید بواسطه اولسیون و بواسطه تکامل اهل مملکت باشد نه‌بواسطه یک کسی‌که یک قدرتی پیدا کرده ویک‌زوری پیدا کرده که‌من اینجور میخواهم‌و باید اینجور بشود من‌این‌را معتقد نیستم بهیچوجه و مخالف هم بودم روزی‌یکی از اعضای دیوان کشور منزل من آمد وگفت این‌دیگر نمیشود گفتم چطور نمیشود گفت اینکه رضاشاه میخواهد کشف حجاب بکند این دیگر نمیشود ومن خودم را خواهم کشت گفتم‌چطور ؟ گفت همه‌چیزرا تحمل کردیم برخلاف حقوق مالکیت اقدام کردند تحمل‌ما کردیم برخلاف آزادی مطبوعات‌برخلاف‌اجتماعات، بالاخره هرچه کردند تحمل کردیم این‌یکی دیگر قابل‌تحمل نیست واگر بشود من‌خودم را میکشم ورفت بعد دعوت‌شد که‌بیائید باخانمها در وزارتخانه‌ها وهمهٔ آن وقایع که آقایان مستحضرند بعد یکوقت دعوت کردند درزمان رضاشاه که بیائید در وزارت دادگستری آقایان‌وزراء وقضات ورؤساء خانمهای‌خودشان را بیاورند این‌آقا هم رفت بعد بمن گفتم که چطور شد شما که آن طور مخالف بودید‌گفت خوب وقتی که آقای آقای صدر ، آقای حاج سید نصرالله این کار را بکنند دیگر من چه میتوانم بکنم حالاهم این‌است معنی کالمیت‌بین یدی‌الغسال (همهمه نمایندگان) - هیچکس حاضر نمیشد بهیچوجه حاضر نمی شد و این‌بدترین‌کاری بودکه‌یکنفر آدم آنهم عرض کنم خدمت سرکار که از طبقه روحانیون ممکن بودبکند عرض‌کنم‌که خدا بیامرزد آقا شیخ محمدعلی رئیس محکمه شرع را وقتی که خواستند عمامه را عوض بکنندوسال خانه‌نشین شد و عمامه رابرنداشت هر کس باید در خطمشی‌خودش باپرنسیب باشددارای مسلک باشد . باید انسان شخصیت داشته‌باشد نه‌اینکه مطیع یک چوب وچماق باشدمامیخواهیم مملکت ما وزیری داشته باشد که در پای مصالح مملکت ایستادگی کند نه‌اینکه کالمیت‌بین‌یدی‌الغسال باشد این عرایض بنده‌است

(دراین‌موقع آقای دکترمصدق‌ازمجلس‌خارج‌شدند)

آقای نخست وزیر — خوب بود آقای دکترمصدق اجازه میدادند که‌بنده جوابشان‌راعرض کنم بنده ادعا نکردم که‌هیچوقت درزندگانی‌خطائی نکرده‌ام وهیچکس هم‌نمیتواند که‌در زندگانی این ادعارا بکند (صحیح است) ولی ادعای من در خدمتگذاری بمملکت و کارهائی است که تاکنون متصدی آن بوده‌ام وچون‌البته ایشان وکیل هستند من جواب ایشان را عرض میکنم من هیچوقت در زندگانی خودم درحکومت گذشته خطائی در امور مملکت و در کارهائی‌که موظف بوده‌ام نکرده ام ادعای بنده‌دراین قسمت است‌اما آن‌دوره اولا این مسئله‌راعرض کنم‌که درموقع تغییرلباس مرحوم داور آمدپهلوی من‌وگفت‌باید کلاه‌پهلوی سرت‌بگذاری وحکم این است چون‌من در آنموقع معمم بودم من گفتم‌که اینکاررا نخواهم کرد واستعفا خواهم‌داد گفت‌اگر استعفا هم‌بدهی‌بایدبکنی گفتم من‌نخواهم کرد واستعفاهم میدهم التماس کردکه پس چه باید کرد گفتم آقایک‌قانونی وضع کنند من مطیع‌قانون هستم‌ومطیع‌شخص‌نخواهم بود (بعضی ازنمایندگان- صحیح است‌احسنت) این‌موضوع‌راهمه‌هم‌میدانندامااما راجع بکشف حجاب یک کلمه کافی است عرض کنم که‌باوقایع‌مشهدهیچکس قدرت نداشت مخالفت‌بکند معذلک بنده کردم درهه حال بهرجهتی وبهر وسیله بود همه توافق کردند بنده‌هم کردم واگر خطا هم هست بنده‌این خطارا کردام

رئیس -چون‌عده برای‌رای کافی‌نیست اجازه بدهید آقای‌مجدصحبت‌کنند بفرمائید آقای‌مجد

محمد علی مجد - با نهایت تاثر بعرض نمایندگان محترم میرساند که‌بریشب درقزوین‌ساعت یک‌ونیم بعداز نصف شب حریق‌مدهشی‌واقع وطبق تلگرافات واصله قرب ششصد دکان دچارحریق و چندین هزار خانواده بی‌چیز وبی‌خانمان شده‌اند و مشکلی برمشکلات مجلس ودولت اضافه شده است ازتلگرافات واصله اینطور استنباط وبالااقل‌حدس زده‌میشود که دراین‌کار دستی‌در کاربوده‌است واز این جهت از دولت تقاضا کرده‌اند مامورینی معین وفوری بقزوین بروند تا موجبات و علل حریق را معین نمایند سه نفر هم از طرف وزارت کشور و وزارت دادگستری وادارهٔ کل شهربانی معین و قرار است صبح جمعه حرکت کنند چون مردم قزوین عموماً فقیر میباشند واین حریق برفقروفاقه آنها اضافه کرده ازاین جهت از پیشگاه‌مبارک اعلیحضرت همایون‌شاهنشاهی ومجلس شورای ملی وهیئت دولت استدعا دارم توجهی بحال خسارت دیدگان قزوین‌مبذول فرمایند تااین بیچاره‌ازبین نروند. (صحیح‌است)

۳- مذاکره راجع بدستور

فاطمی - آقا بنده عرض دارم اجازه میفرمائید؟

رئیس - بفرمائید

فاطمی - بنده مقصود عرضم ... (جمعی از نمایندگان - آقا بلندتر بفرمائید) ... چشم البته بطوریکه خاطر محترم آقایان مسبوق است دراین دوسه روز درخارج یك مذاکراتی داشتیم باآقایان اقلیت و رفقای دیگر، بنده خیلی احتراز دارم از اینکه کلمه اکثریت واقلیت را بگویم وخیلی میل دارم که امروزه درمجلس این عنوان گفته شود وامروز هم ما محتاج به اقلیت و هم به اکثریت هستیم ومحتاج باین هستیم که وحدت کلمه درمجلس باشد ولی یك مذاکراتی شد راجع باینکه لایحه بودجه مقدم باشد یا اینکه رای اعتماد بدولت ودیروز درجلسه اکثریت مذاکره شد بطور خصوصی وبالاخره آقایان رفقای ما تسلیم شدند وگفتند که هرطوری ...

(سید ضیاء الدین طباطبائی - بفرمائید کی تسلیم شد) ما تسلیم شدیم بنظر آقایان وگفتیم هرطوری که میل دارند بهمان صورت ما حاضریم اگر میل دارند اول رای اعتماد گرفته شود وبعد بودجه مطرح شود واگر میل دارند اول بودجه مطرح شود وبعد رای اعتماد همینطور راجع به بودجه هم یك اشکالی در بعضی از موادش بود وآقای دکتر مصدق هم یك پیشنهاد راجع به یك دوازدهم کرده اند (دکتر مصدق - یك دوازدهم شهریور پیشنهاد شده) ... وراجع بآنهم موافقت کردیم بطوریکه نظر همه بود وبهمان صورت جریان پیدا کرد بنده حالا حس میکنم که یك اشکالی بازدرکار پیش آمده است وبعضی از آقایان بیرون هستند خواستم تقاضا بکنم استرحام بکنم که آقایانی که بیرون هستند تشریف بیاورند اگر همانطور که آقای نخست وزیر تقاضا کردند موافق هستند که اول رای اعتماد بدولت گرفته شود ودر این موضوع هم هیچ مذاکره نشود (صحیح است) ومذاکرات راهم آقایان کافی بدانند که رای گرفته شود اگرهم بودجه را صلاح میدانند مطرح بشود اول بودجه مطرح شود توافق هم که حاصل شده است بنابراین آقایانرا که بیرون هستند تمنی میکنم امر بفرمائید که بیایند وآقایان هم موافقت بکنند مستخدمین دولت هم درولایات وهم دراین جا واقعاً بیچاره هستند بعضی ها هستند که نمیتوانند زندگانی کنند آلان چهار روز از ماه گذشته است که دوروز دیگر هم تشریفاتش طول میکشد تا چیزی بدستشان برسد این میشود شش روز این مستخدمین نمی توانند کرایه خانه شان را بپردازند خرج خودشان را باید تأمین کنند به کسبه بدکارند باید بدهند (صحیح است) هزار زحمت وبیچارگی دارند ماهم که باید حقوق آنها را بدهیم دیگر تاخیر چرا تازه اگر عده ای هم بادولت مخالف باشند مستخدمین که گناهی ندارند (صحیح است) و خود آقای دکتر مصدق را هم همه میدانیم خیلی جدیت دارند که بودجه بگذرد و پول مردم داده شود

رئیس - خود آقای فاطمی اگر تشریف ببرید بیرون با آقایانی که بیرون هستند همین حرفها را بزنید بلکه بیایند (خنده نمایندگان) بهتر است.

رئیس - آقای ملك مدنی.

ملك مدنی - بنده مدتی است بشهادت آقایان دراین مجلس آلان دوسه ماه است هیچ عرضی نکرده ام ودراین کشاکش اقلیت واکثریت هم که بوده گمان میکنم وجداناً و انصافاً آقایان اقلیت توجه داشته باشند بنده همیشه سعی کرده ام که این اختلاف رابرداریم وبنده عقیده ام این است که در این موقع شخصیت های کشور مخصوصاً آنهائی که درمجلس هستند بیشتر وظیفه دارند که نگذارند اختلافاتی حاصل شود (صحیح است) برای اینکه موقعیت مملکت ما آنابر کسی پوشیده نیست بنده تعجب میکنم؛ متأسف ومتألم که چرا، اوضاع واحوال مملکت و ولایات ایران رادرنظر نمی گیریم (صحیح است) و توجه نمی کنیم که این مردمی که درایالات وولایات نشسته اند وچشم امیدشان بمجلس شورایملی است وار اینجا انتظار دارند که هر روز وهرساعت فعالیت بکنند واصلاحات بکنند وبدبختی های آنها رادر نظر بگیرند بدبختانه ما گرفتار این کشایش شدیم که همه آقایان مطلع هستند ومیدانند که دراین سه چهار روزه اخیر یك حسن تفاهمی بین اقلیت و اکثریت پیدا شده بود که ماخوشوقتانه امیدوار بودیم که اینکار حل شود بنده روی سخنم بجناب آقای دکتر مصدق است وخودشان هم میدانند که همیشه بنده بایشان احترام کرده ام وایشان رایك مرد ملی میدانم (صحیح است) از اشخاصی هستند که بنده بایشان اعتقاد دارم و ایشان در گذشته به ملت خدمت کرده اند وباید درآینده هم یك خدماتی را انجام بدهند (صحیح است) وامروز مقتضیات کشور ما ایجاب نمیکند که درمجلس این احوال واوضاع باشد (صحیح است) و این وضعیت البته بر ضرر مملکت است (صحیح است) ما دربرابر نسل آتیه گناهکار هستیم بنده این را خدا میداند بشرافتم صمیمانه دارم عرض میکنم (صحیح است) آقا این چه بساطی است که درست شده است یك مشت مردم بیگناه نشسته اند توی ادارات از پای ماشین صبح ساعت ٦ آمده اند باداره کارشان را انجام داده اند بامید اینکه حقوق بگیرند بازن وبچه شان زندگی کنند عرض کنم که الان چندین روز است که از ماه مهر میگذرد وحقوق آنها داده نشده است عرض کنم حضورتان که وضعیت ایالات را هم بنده نمیخواهم تشریح کنم و توضیح بدهم چون همه می دانند هرروز یك حادثه و یك بدبختی در این مملکت پیدا میشود که یکی از آن ها همین قضیه قزوین است که الان آقای مجد بلند شدند صحبت کردند (یکی از نمایندگان - موضوع آذربایجان) ... موضوع آذربایجان که بر هیچکدام از آقایان پوشیده نیست (یمین اسفندیاری - مازندران را هم فراموش نفرمائید) (خنده نمایندگان) ... حالا بنده کاری باآنها ندارم بعقیده بنده آقایانیکه وظایف بیشتری دارند و جامعه به آنها بیشتر احترام میگذارد آنها امروز وظیفه دارند که این اختلافات را رفع کنند (صحیح است) بنابر این بنده استدعا میکنم آقایانی که بیرون رفته اند از مجلس آنهارا دعوت کنند که به مجلس بر گردند وراجع بدولت که گفته شد این دولت اکثریت ندارد خود آقای نخست وزیر بلند شدند گفتند رای اعتماد بدهید تا تکلیف دولت معلوم شود اگر من رای ندارم بمانم واگر ندارم بروم دنبال کارم حرف باین حسابی ومحکمی ومتقنی راچرا ما باید رد کنیم واپستر وکسبون کنیم و مجلس را از اکثریت بیندازیم (صحیح است) که نتوانند رای بگیرند (افخمی - پنج روز پیش هم اکثریت این کار را کرد) ... موضوع دیگر موضوع حقوق است حقوق مستخدمین را باید پرداخت آنها نباید آلت دست ما بشوند که ما باهم کشاکش داریم بنابراین بنده استدعا میکنم از آقایانی که فرمایشاتشان در دیگران مؤثر است و اشخاصی هستند که در دیگران تأثیر دارند و باید همیشه در مواقع مشکل اقدام بکنند و حل مشکلات را بکنند در این موقع هم اقدام کنند (صحیح است) آقا که هم وضع دولت معلوم بشود و مملکت هم از این آشفتگی یك قدری خلاص بشود و ببینیم این آقای صدر رئیس دولت اگر درمجلس اکثریت دارد بماند و اگر اکثریت ندارد استعفا بنویسد و به اعلیحضرت بدهد و یك دولت دیگری بیاید و در موضوع پرداخت حقوق ها بعقیده من ولو بعد از ظهر جلسه کردیم باید تکلیف پرداخت حقوق را معلوم کنیم (صحیح است) که مردم ازاین بی تکلیفی خلاص شوند (صحیح است) این عرایض را بنده باکمال صمیمیت و ازروی صداقت خواستم بعرض مجلس ومخصوصاً جناب آقای دکتر مصدق برسانم. (صحیح است - احسنت)

جمعی از نمایندگان - دستور، دستور

فاطمی - اجازه بفرمائید بنده عرض دارم من جواب آقای رئیس را دو کلمه میخواهم عرض کنم.

رئیس - بفرمائید

فاطمی - ... راجع باینکه فرمودید با آقایان صحبت بکنم بنده رفتم عده ای قریب ۲۰ نفر بیرون هستند بنده تمنی کردم تشریف بیاورند تو والان هم درخارج صحبت کردیم که هرطوری که میخواهند بکنند و آنها اظهاراتشان این بود که چون امروز چهارشنبه بود وبعضی از رفقا نمی دانستند (محمد طباطبائی - چهارشنبه ها به مجلس نمی آیند؟) اجازه بفرمائید آقا گفتند .. بنابراین جهت چندنفر از رفقای ما امروز نیستند وشما میروید در مجلس و از طرف همهٔ ماها قول بدهید که ما فردا صبح در مجلس حاضر میشویم اول هم رای اعتماد میدهیم بعد بودجه را مطرح میکنیم

دکتر مصدق - همین امروز باید بفرمائید، اجازه بدهید

رئیس - آقای دکتر مصدق

دکتر مصدق - دیروز وقتیکه از اینجا میرفتیم جناب آقای دکتر طاهری با رئیس صحبت کردند که فردا خوب است مجلس تشکیل ندهیم (این عین حقیقت است هیچ کم و زیاد ندارد گفتند امروز روز چهارشنبه است، روز فوق العاده است آقای دکتر طاهری بآقای رئیس اظهار کردند که فردا مجلس نشود ما با اقلیت یك موافقت تامی حاصل کنیم که روز پنجشنبه مجلس تشکیل بشود این حرف ایشان بود حالا حرفهای مجلس همه اش جنبهٔ سیاسی دارد، این عده اقلیت هم ازنظر اینکه گفتند امروز مجلس نمیشود یکعده شان نیامدند (صفوی - صد وهشت نفر درمجلس هستند) (محمد طباطبائی - آمده اند آقا) (زنگ رئیس) اجازه بدهید یکعده

نیامده اند درخارج قرارشد ما یکدوازدهم شهریور راپیشنهاد بکنیم که حقوق مستخدمین امروز تصویب بشود که ازبابت حقوق مستخدمین بکلی نگرانی رفع شود بعد فردا که روز پنج شنبه است دربرنامه دولت همانطور که چندنفر صحبت کردند ماهم صحبتمان را بکنیم و اگر وقت شد راجع بفروش اموال آمریکائی هم صحبت خواهم کرد فعلا اگر اجازه می فرمائید وقت مجلس رابیش ازاین تضییع نفرمائید البته آقایانی که هستند باید بیایند اجازه بفرمائید که بنده مطالبی که قبل ازدستور دارم عرض کنم بعدهم یك دوازدهم را بگذرانیم همه میخواهم با هم کار بکنیم باید برای این مملکت خدمت بکنیم نمی خواهیم وقت مملکت رایکساعت بیهوده صرف کنیم پس باید باهم موافقت کنیم اجازه بفرمائید قبل ازدستور بشود فردا هم برنامه دولت مطرح شود که آقایان هم بیایند.

فاطمی — اجازه میفرمائید؟

رئیس — نوبت آقای دکتر طاهری است بعد جنابعالی. آقای وزیر دارائی

وزیر دارائی — آقای دکتر مصدق فرمودند که پیشنهادشان برای یك دوازدهم شهریور است بلی تصمیمشان این طور است عرض کنم که ما ۱ مرداد را بعنوان مساعده دادیم و اگر بودجه شهریور تصویب بشود آن مساعده طبعاً کسر می شود و مستخدمین برای شهریور چیزی دریافت نخواهند کرد ومعمول هم نبوده است که مجلس یك ماه را معوق بگذارد خواستم عرض کنم که بفرض شهریور هم تصویب شود بکارمندان چیزی نخواهد رسید این رافقط بعنوان تذکر عرض کردم

رئیس - آقای دکتر طاهری

دکتر طاهری - عرض کنم همانطور که آقای بدر فرمودند چند روز بود خود آقایان مسبوق بودند که مذاکره میکردیم برای توافق وامیدوار هم بودیم که موافقت حاصل بشود بنده هم باآقای دکتر مصدق صحبت کردم با بنده هم مساعدت فرمودند وحسن نیت هم داشتند دیروز که مذاکرهمان بجائی نرسید و جلسه طول کشید فرمودند باشد که یك توافقی بشود و جلسه بعد بیائیم مجلس و توافقی پیدا کنیم در جلسه اکثریت هم که صحبت کردیم موافقت شد که برای خاتمه موضوع وبرای وحدت و پیشرفت کار مملکت و مخصوصاً برای اینکه پرداخت حقوق کارمندان بتعویق نیفتد ماصرف نظر کردیم از نظرهای سابق وهرچه آقایان بگویند ما قبول کنیم مذاکره در این بود که اول بدولت رای گرفته شود یا اینکه اول یك دوازدهم گفتیم هر طور که بخواهید گفتند حاضریم راجع بکار بودجه (آقای دکتر معظمی نیستند در این جا) ایشان آمدند مذاکره کردند که یك نظری داریم در بعضی از موادی که دولت پیشنهاد کرده است یا در بعضی از مواد یکه مجلس پیشنهاد کرده و دولت قبول کرده ما بیائیم صحبت کنیم که یك توافقی بشود که دیگر در مجلس صحبت نشود پیشنهادات هم از طرفین پس گرفته شود گفتیم حاضریم آخر وقت گفتند امروز فرصت نیست بماند برای فردا گفتیم باشد برای فردا که امروز باشد بعد اختلاف نظر شد که جلسه امروز بشود یا فردا بعضی از آقایان عقیده شان این بود که چون چهار شنبه ها کمتر جلسه شده است و آقایان شاید نیایند باشد برای پنجشنبه گفتیم باشد برای پنجشنبه و چهار شنبه میشینیم توافق حاصل کنیم خدمت آقای رئیس هم عرض کردیم آقای رئیس فرمودند خیر. ما ابلاغ کرده ایم برای چهار شنبه بعد هم احتیاطاً تلفن شد بتمام آقایان نمایندگان که تشریف بیاورند تشریف هم آوردند ووقتیکه آمدند عده را رسیدگی کردیم گفتند صد وهشت نفر که کمتر روزی هم هست که اینطور باشد (روح - صد ویازده نفر) (طباطبائی - صد ویازده نفر) بعدما نشستیم برای توافق نظر باآقای دکتر زنگنه هم توافق نظر کردیم هم درمواردی که دولت پیشنهاد کرده بود وهم در مواردیکه مجلس پیشنهاد کرده بود و یا رای داده بود ویا دولت کرده بود با هم توافق کردیم و هیچ اختلافی ما بین ما و ایشان نبود آقای دکتر معظمی گفتند من میروم بااین نظر خدمت رفقای خودمان و ایشان را مطلع می کنم و برمیگردم نشستیم یکساعت تا حالا وحالا که آمدیم مجلس دیدیم که دوباره تردید حاصل شده است البته آقای دکتر معظمی را نمیگویم زیرا ایشان خودشان قبول کردند این توافق را (یمین اسفندیاری - خودشان اصرار داشته اند که در برنامه دولت حرف بزنند) بعد گفتند که اول برنامه مطرح بشود گفتیم اشد اول برنامه مطرح بشود که چنانچه آقای نخست وزیر هم تقاضای رای اعتماد کرد از این جهت مقصودم این است که از طرف ما کمال مساعدت شده است برای اینکه این اختلافات تمام بشود و دولت تکلیفش معلوم بشود در درجه اول ودر درجه بعدهم جریان بودجه تمام بشود و حقوق مستخدمین ادارات پرداخت شود ما خجالت میکشیم که حقوق بگیریم وحقوق مستخدمین ادارات بتعویق بیفتد باید آقای رئیس بفرمایند که حقوق وکلا را ندهند (صحیح است) برای اینکه برای ما خجالت آور است که ما بیائیم حقوق بگیریم و آن کسی که صد تومان حقوقش است نگیرد.

رئیس - آقای فرخ

فرخ - بنده منظورم همین بود که با اینکه توافق شد ومذاکرات هم شد علت اینکه آقایان اوپستر وکسبون کردند ونیامدند چیست همه مذاکره کردند که رای بدولت گرفته شود و بعد بودجه مطرح شود والله آقا واقعاً خجلت آور است و از آن طرف همانطور که آقای دکتر طاهری فرمودند چقدر خجلت آور است که مستخدمین وزارتخانه ها حقوقشان را نگیرند وبگویند که وکلا حقوق گرفته اند و آنوقت بنشینیم هر روز سر یك چیزهائی صحبت بکنیم که اصلا موضوع ندارد

رئیس - ما میگوئیم ندهند اشکالی ندارد

یمین اسفندیاری — اجازه میفرمائید بنده هم عرض دارم

رئیس - جنابعالی که دراین زمینه حرفی ندارید.

یمین اسفندیاری - چند جلسه است بنده از جنابعالی تقاضا کردم که عرایضی دارم عرض کنم شما اجازه نمیفرمائید.

دکتر مصدق - بنده عرض کردم که نطق قبل از دستور ودو دوازدهم مطرح بشود و برنامه فردا صبح.

بعضی از نمایندگان - بسیار خوب قبول میکنیم، موافقیم.

رئیس - آقای دولت آبادی.

بعضی از نمایندگان - مختصر بفرمائید.

دولت آبادی — این که بنده میخواستم عرض کنم این بود که آقای دکتر مصدق فرمودند که بارفقاشان صحبت کردند وتوافق هم حاصل کردند اما این نکته قابل توجه است، پرداخت حقوق مستخدمین وهزینه بنگاههای دولتی مطلقا حسابش باصحبتهای اختلافات جداست این یك امری است که باید مورد توجه همه آقایان نمایندگان باشد مخصوصا یك نکته قابل توجه این است که من فکر میکنم که وقتیکه آقایان میگویند که چرا دولت بدون تصویب مجلس پرداختی کرده است ودولت خلاف قانون کرده است انصاف اقتضا دارد که راه را باز کنند وبا تصویب بودجه این مشکلی که تلقی میشود از بین برداشته شود وراه را باز کنند وحالا هم که آقایان تشریف آورده اند بنده استدعای دیگر دارم وآن این است که حالا که بودجه مطرح میشود آقایان حسن نیت خودشان را اینطور ثابت کنند که پیشنهاداتشان را تمام مسترد کنند استدعای بنده این است.

هاشمی — پیشنهادی رسیده است اجازه میفرمائید؟

دکتر مصدق - اجازه میفرمائید بنده پیشنهادم را تقدیم کنم؟

رئیس - آقای دکتر مصدق گفتند که نطق قبل از دستور دارند بکنند بعد دو دوازدهم مطرح شود.

محمد طباطبائی - بعد از دستور

فاطمی - اجازه میفرمائید؟

رئیس - بفرمائید.

فاطمی - بنده استدعا میکنم آقایان امروز رایکقدری موافقت بفرمایند واز آقای دکتر مصدق هم من استدعا کردم وقبول فرمودند که یکقدری مختصر تر فرمایشاتشان را بفرمایند.

دکتر مصدق - فقط پنج دقیقه است.

۴- بیانات قبل از دستور آقای دکتر مصدق

فاطمی - بسیار خوب بفرمائید

دکتر مصدق - بنده خیلی متأسفم که باارادت ودوستی که باهم مرحوم نصیرالدوله داشتم امروز باید بفرزند محترمشان جناب آقای بدر وزیر دارائی اعتراض کنم (فاطمی - سیاست دوستی ودشمنی نمیفهمد) وحقیقة از این وزیر بنده خیلی متأثر هستم زیرا عملیات ایشان یکطوری بوده است که بنده را وادار کرده است که به ایشان اعتراض کنم موضوع عرایض امروز من پیمان سه گانه وطرز اجرای آن واشیائی است که اکنون این دولت بدون تصویب مجلس میخواهد خریداری کند بنده دو از فصل چهار پیمان میگوید:

«هرچه زودتر ممکن شود بعد از اعتبار یافتن این پیمان یك یا چند قرار داد راجع به تعهدات مالی که دول متحده بسبب مقررات این فصل وفقره (ب - ج - د) از بند دوم فصل سوم بر عهده خواهند داشت دراموری از قبیل خرید های محلی و اجاره ابنیه و تاسیسات صنعتی و بکار گرفتن کار گران و مخارج حمل و نقل و امثال آن

فیمابین منعقد خواهد شدقرار داد مخصوصی منعقد خواهد شد مابین دول متحده و دولت شاهنشاهی ایران که معین خواهد کردکه بمداز جنك ابنیه و اصلاحات دیگری که دول متحده درخاك ایران انجام داده باشند بچه شرایط به دولت شاهنشاهی ایران واگذار میشود در قرار دادهای مزبور مصونیتهائی هم که قوای دول متحده در ایران ازآن برخوردار خواهند بود مقرر خواهدگردید و فقره ب و ج و د از فصل سوم نیز از این قرار است « ب » برای عبور لشکریان یامهمات از یك دولت متحد بدولت متحد دیگر یابرای مقاصد مشابه دیگر بدول متحده حق غیر محدود بدهندکه آنها جمیع و سائل ارتباط را درخاك ایران بکار برند ونگاهداری کنند وحفظ بنمایند و درصورتی که ضرورت نظامی ایجاب نماید بهرنحوی که مقتضی بدانند دردست بگیرند ، راههای آهن و راهها و رودخانه‌ها ومیدان‌های هواپیمائی و بنادر ولوله های نفت وتأسیسات تلفنی وتلگرافی وبی سیم مشمول این فقره میباشد .

ج — هرنوع مساعدت و تسهیلات ممکنه بنمایند که برای منظور نگاهداری و بهبود وسائل ارتباطیه مذکور در فقرهٔ ب مصالح و کارگر فراهم شود .

د — باتفاق دول متحده هرگونه عملیات سانسوری که نسبت بوسائل ارتباطیه مذکور در فقره ب لازم بدانند برقرار کنند ونگاهدارند) برطبق آنچه قرائت شد طرفین متعهد شدند قراردادهائی منعقد کنند از آن جمله قراردادمالی و قراردادی برای این که بعداز جنك ابنیه واصلاحات دیگری که دول متحده در خاك ایران انجام داده باشند بچه شرایط بدولت ایران واگذار شود وهمچنین قراردادهائی برای وسایل ارتباطی که فقط ازبین تمام قراردادها همان لایحه قراردادمالی که صرفاً درمنافع متفقین بود تنظم و ازمجلس گذشت وراجع بسایر قراردادها چون متفقین نخواستندوزرای ماهم تا امروز که جنك تمام شدمساکت نشستند .

من از متفقین خودمان تشکر میکنم که ازمابیش از تعهداتی که گرفتند چیزی مطالبه نکردند و الا بعضی از وزراء باشرایطی که روی کار آمده اند از قبول هرگونه تعهد خودداری نکردند ، قراردادمالی را قبل ازاینکه بمجلس پیشنهاد شود یکی از متخصصین اقتصادی مملکت یعنی آقای دکترمشرف نفیسی در کابینه فروغی بموقع عمل گذاشت یعنی نرخ رسمی ایره که درآن وقت کمتر از ۸ تومان بود به ۱۳ تومان رسانید وبعد یکی از متخصصین دیگر آقای بدروزیر دارائی کابینه سهیلی و کابینهٔ فعلی درتاریخ ۳ خرداد ۱۳۲۱ لایحهٔ آن را تقدیم مجلس کرد (آقای محترم در نظر نگرفت که اگر تأدیه ریال بمتفقین محدود نشود و ضمیات مالیطور میشود که شده است ، همه میدانندکه دو چیز در ارزش پول کاغذ مؤثر است پشتوانه و حجم آن قبل از ورود متفقین بایران با جدیتی که دولت درامور اقتصادی داشت صدو هشتاد میلیون تومان اسکناس جریان پولی را اداره میکرد ولی پس از ورود آنها حجم اسکناس بهفتصدمیلیون تومان بالغ گشت چون تشون متفقین تولید کننده نبود که درمقابل کار وجهی بدست آورده خرج کند و فقط مصرف کننده وبا اسکناس بانك ملی خودرا اداره مینمود وضمیات اقتصادی ما را متلاشی کرد و قیمت زندگانی را ۱۰ برابر ترقی داد و چون پول ما فوق العاده تنزل نمود و اجرای قرارداد مالی برای متفقین صرف نمیکرد بجای اینکه بما دوایره و چهار شلینك بدهند و دویست وهشتاد ریال بگیرند دوایره و ٤ شلینك درخارج طلا میخریدند وآنرا درضرابخانه ماسکه میکردند و در بازار آزاد ٥٦٠ ریال یعنی دومقابل میفروختند این هم خوشبختی ما بودکه طلا بخاور میانه میرفت ومتفقین احتیاج نداشتندکه از ما اسکناس بخرند والاقراردادمالی را ادامه میدادند و مارا بتمام معنی دچار انفلاسیون مینمودند بنابر آنچه عرض شد بین دولت ایران ومتفقین محترم اکنون غیراز قرار داد مالی که آن هم فقط بین ما ودولت انگلیس منعقد شده ومتفقین دیگر از آن استفاده نموده‌اند قراردادی نیست ومذاکرات بین ما و متفقین که ناشی ازین پیمان میشود ناچار باید بحکمیت خاتمه یابد

راجع باستفادهٔ که از راه آهن نموده‌اند بحساب من که هیچ اغراق ندارد متفقین محترم بما هفتصد میلیون تومان مقروضند ، صرفنظر از این که راه آهن ما قبل از ورود آنها چقدر بار حمل میکرد و پس از ورود شان بچه مقدار بالغ گردید آنها هر زحمتی که متحمل شده واز آن هراستفاده که کرده‌اند نفع وضرر آن مربوط بخودشان است

راه آهن درهر روز هزارتن بیشتر حمل نمیکرده مارساندیم بسیزده‌هزارتن بسیار خوب ماحرفی نداریم خوب این استفاده را کی برده است ؟ خود متفقین برده‌اند ماازاین استفاده هیچ بهره نبردایم حالا ما امروز ازمتفقین چه میخواهیم ؟ همان راه آهنی را که ازما گرفته‌اند بماتحویل بدهندواگراقدامی واصلاحی کرده‌اند بماهیچ منتی ندارندازسال ۱۳۰۷ ببعد که ایره ٦٠ ریال قیمت داشت ما ٤٠٠ میلیون تومان خرج راه آهن کرده ایم و بعد ازجنك که قیمت ایره در بازارآزاد چند برابر شده سرمایهٔ مابحد اقل دومیلیارد است و ازهرکس که سؤال کنند در ممالك دیگر از بابت سود واستهلاك این سرمایه چه مبلغ باید حساب کرد بحداقل آن را صدی ۱۰ معین میکندکه صدی ٦ از بابت سود و صدی ٤ از بابت استهلاك حساب شود که درهرسال دویست میلیون تومان وبرای سه‌سال ونیم که متفقین ازآن استفاده کرده‌اند ۷۰۰ میلیون تومان خواهدشد اگر بیقوی وضعیف فرق نگذارند و از روی انصاف قضاوت کنند ما بحق خود نائل خواهیم شد ، هیچکس نمی‌تواند قبول کندکه سه‌ملت بزرك متفق برای استفاده‌ای که از راه ایران کرده‌اند یعنی آن راه آهنی که بزرگترین خدمت رادر راه پیروزی آنها نموده‌است ۲٦ — میلیون تومان تادیه نمایند وبهتر آنست که متفقین محترم ماوجهی راهم که تاکنون پرداخته اند پس بگیرند واز راه آهن و سیمهای تلگرافی ایران مجاناً وبلاعوض استفاده نمایند واما راجع به ابنیهٔ که درخاك ما تاسیس واصلاحاتی که نموده‌اند هیچ چیز غیراز آداب انسانیت حاکم قضیه نیست اگر کسی بخانه دیگری رفت ومجاناً وبلاعوض در آن سکنی وبرای آسایش خودبنائی درآن خانه نمود ویا دربنای موجود اصلاحاتی کرد آداب انسانیت چنین حکم میکندکه موقع حرکت ازصاحب خانه تشکر کند ومخارجی که نموده از او مطالبه ننماید (صحیح است) رعایت این قبیل امور مربوطه بدرجهٔ گذشت وسخاوت هرملت است (صحیح است) و ما انتظار نداریم که متفقین محترم دراین مدت سه‌سال ونیم که ازدهه چیز مملکت استفاده نموده و وضعیت اقتصادی مارا مختل کرده‌اند بماچیزی گذشت نمایند تاریخ نشان میدهد که ملت ایران همیشه میهمان نواز بوده ومزید افتخارما است که ازمتفقین خودودر راه پیروزی آنها ازهیچ چیز مضایقه ننمائیم (صحیح است) متاسفانه اشخاصی که فعلا با متفقین محترم مذاکره میکنند وازمنافع ایران دفاع می نمایند صلاحیت آن را ندارندکه خدمات این مملکت را در راه پیروزی متفقین بآنها تذکر دهند و من یقین دارم که اگر درخواست های مشروح وقانونی ما را بآنها توضیح دهند باروح عدالتی که درآنها سراغ داریم از بذل هرگونه مساعدت مضایقه نمی کنند (صحیح است) درهر مملکت وقتیکه پای منافع عالیه مملکت میان می‌آید مخالف وموافق باهم متفق میشوند چه‌خوب بود پس ازآنکه این جانب در کمیسیون مختلط خارجه که هردوبرخلاف مقررات تشکیل شده‌بود برویهٔ آقای وزیر دارائی شدیداً اعتراض نمودم و بعضی از نمایندگان اقلیت حاضر درجلسه هم بامن از در خارج شدند نمایندگان اکثریت باما موافقت و آقای وزیر دارائی را از اقدام بچنین معاملات نهی مینمودند عقیده من این است که بدون تعیین اعتبار وتصویب مجلس شورای ملی دولت نمیتواند بیست ویك میلیون دلار که نرخ امروز صدمیلیون تومان است ازبابت لوازم راه آهن وکامیون وماشین آلات معامله کند (صحیح است) و هر معامله که دولت بدون تصویب مجلس نموده ارزش قانونی ندارد (صحیح است) دولت بایدصورت کلیه اشیاء رابه مجلس بیاورد ومجلس آنچه را که ضروری بداند اجازهٔ معامله دهد چنانچه بدون نظارت مجلس شورای ملی و بدست اشخاص فاقد صلاحیت آنهامورد تردید است معاملاتی بشود گذشته از اینکه این عمل برخلاف مقررات قانون اساسی است ممکن است برای ملت قروض هنگفتی تهیه کند که جبران ناپذیر باشد. عقیده من این است که دولت باید یك دولتی باشد که شخصیت داشته باشد ووقتی که درمقابل متفقین می نشیند بگوید خوب ملت ایران سه‌سال ونیم برای پیروزی شما همه‌جور زحمت کشید راه آهن خودش را تقدیم کرد آذوقه مملکت راقشون شما دراینجا صرف کردند، بخارج رفت آنچه مامی‌توانستیم درحدود امکان کردیم ما در مقدراتمان بیش از اینکه کردیم نمی توانستیم بکنیم درواقع یك ملت فقیری مثل ملت ایران بیش ازآنچه که نسبت بمتفقین خودش کرد نمی‌تواست بکند باید یك دولتی باشد که بامتفقین صحبت کند بگوید خیلی خوب ماسه سال ونیم برای شما خدمت کردیم نتیجهٔ که شما در مقابل این خدمات ملت ایران دادید چیست ، آنرا بما بگوئید نتیجه این است که بما ۲٦ میلیون کرایه راه آهن بدهید راه آهن ماه ٤٠ میلیون ایره بالیره شش تومانی برای ما تمام شد اول این راعرض کنم که این راه آهن ما راه آهن استراتژیکی بوده ومن دراین مجلس بکرات ومرات دراین باب صحبت کرده ونطق کرده ام و همه آقایانی که در دوره پنجم و ششم بوده اند میدانند که من صحبت کرده‌ام بخاطرشان میآید و ورقه کبود هم دادم من گفتم این راه آهن راه آهنی است استراتژیکی دولت ایران اگر راه آهن میخواست بکشد باید راه آهن باشد که غرب ایران را بشرق ایران مربوط کند که ترانزیت هم داشته باشد و مال التجاره ومسافرین اروپا دیگر نباید ازبحر احمر و دریای هند بروند به بمبئی بلکه از این راه سه روزه آنها را ببرند به هندوستان ولی راه آهن شمالی جنوبی ساختند وآن راهی که مفید بود که زاهدان را به غرب ایران متصل کند کشیده نشدواین نظرعملی نشد ومن میدانستم که این خرجی که میشود برخلاف مصالح مملکت است یك خرجی شد وراه آهن فعلی را کشیدند بهرصورت ٤٠٠ میلیون لیره بالیره ٦ تومان و بعد که یك قدری واردات مملکت بواسطه مصارف صنعتی ایران ترقی کرد بالیره ۸ تومان خرج راه آهن کردیم وامروز بانرخ لیره که بعد از جنك تنزل هم کرده ملت ایران دو میلیارد خرج این راه آهن کرده خوب این راه آهن درمدت ۳ سال ونیم که متفقین مایعنی هرسه دولت آمدندواستفاده کردندعرض کنم آیاسزاوار است که حالا ملت ایران بگویندماقرار دادی راجع براه آهن نداریم این وزرای ماشخصیت نداشتند که درآن موقع یعنی روزیکه پیمان بسته شد با آنها قراردادبه‌بندند یکی ازاعتراضات من باین پیمان این بود که پیمان وقتی که ازمجلس گذشت تمام وظایف و تکالیف بعد ازجنك ایران را معین نکرد وگفتند بعضی قراردادها بعدا منعقد میشود و فقط قرارداد مالی بود که بسته شد آنهم بترتیبی که برخلاف مصالح مملکت بود آنهم با دولت انگلستان ومالامروز درمقابل متفقین دیگرهم قرارداد مالی نداریم شما ازهر کس بپرسید وانصاف بخواهید بنده خودم ، بنده را یکنفر آدم دوتا پولی حساب کنید در یك خانه ای که بروم و مجانا ده روز درآنجا بنشینم وآشپز خانه آنجا را بخرج خودم تعمیر بکنم ویك پنجره هم بهش بگذارم وقتی که از آن خانه میروم باید بگویم صاحب‌خانه پول این پنجره ای را که من ساخته ام بده ؟ ابدامن همچو حرفی نمیزنم میگویم صاحب خانه خیلی ازخدمات شما ازاباب شماتشکرم این پنجره رامن تعمیر کردم وبشما تقدیم میکنم ومرخص میشوم ، آداب انسانیت اینطور حکم میکند که یك اشخاصی که آمدند دراین مملکت باملت ضعیف ایران اینطور معامله کنند نه اینکه آقای بدر بیایندبگویند آقای دکتر این امیر آبادرا اگر ما ۲۰ ٪ کم بکنیم وبخریم چطور است ؟ خیلی خوب است ، بسیارخوب است ! (خنده نمایندگان)این عرایضم بود حالا راجع به پیشنهاد خودم وخیلی خجل هستم و اگر بخواهیم پیشنهاداتی که درلایحه دوازدهم دولت شده است در آنها بحث کنیم چند روز طول میکشد و مستخدمین دولت که واقعا بیچاره هستند معطل می مانند از آن طرف هیچکس نمی تواند نمایندگان اقلیت رامجبور کند که پیشنهاد بدهند هر کس آزاد است و حق دارد پیشنهاد بدهد و صحبت کند (فاطمی - اکثریت هم پیشنهاد داده‌اند) بسیار خوب صحیح است ولی صلاح ماوصلاح مجلس شورای ملی این است که بیش از این حقوق مستخدمین که بانهایت درستی وصداقت وبا این حقوق لیل دارند خدمت میکنند بیش از این بیهوده تعویق نیفتد و ما با کمال افتخار پیشنهاد میکنیم که از بابت مرداد و شهریور دوازدهم تصویب شود بعد لایحه دولت و پیشنهاداتی که شده بماند تابیفتد بجریان عادی مجلس و هر کس هر چه میخواهد بگوید و هر کس هر چه میخواهد بکند اینست پیشنهاد بنده که بوزارت دارائی اجازه داده میشود که کلیه حقوق و هزینه‌های وزارت خانه و بنگاههای دولتی را

برای مرداد و شهریور ۱۳۲٤ در حدود دوازدهم اعتبارات مصوب ۱۳۲۳ پرداخت نماید و چون وقت گذشته است استدعامی کنم در این موضوع خیلی صحبت نشودکه این دو دوازدهم تصویب بشودآن وقت از فردا ما بنشینیم در باب برنامه و سایر چیزها صحبت کنیم

هاشمی - ترتیب اجازات بهم خورد یعنی دو پیشنهاد راجع بدستور رسیده است (همهمه نمایندگان) — آقای بایگیر بدرای بگیرید

وزیر دارائی - اجازه بفرمائید بنده بر حسب توصیه رفقا و البته وظیفه‌ای که دارم — برای اینکه حقوق مستخدمین دولت برسد جواب آقای دکتر مصدق را فعلا بتفصیل عرض نمیکنم و فقط دو سه کلمه توضیحا عرض میکنم اولا اینکه اظهار تاسف فرمودند که اعتراض به بنده میکنند با سابقه دوستی که با پدرم داشتند البته درسیاست این حرفها نیست ولی بنده ندیدم که اعتراضی بر بنده وارد باشد بعلت اینکه اعتراضی که ایشان چه در جلسه کمیسیون بودجه کردند و چه امروز تمام مربوط بدولتهای گذشته بوده است و الان هم کاری ایندولت نکرده قرار دادی بسته نشده است و الان هم داریم مذاکره می کنیم ایشان روی چه اعتراض میکنند ؟ کی قرار داد بسته شده ؟ فعلا مشغول مذاکره هستیم و البته دولت هم مطابق قانون و اختیاراتی که دارد اقدام خواهد کرد وبعد هم در مجلس دفاع خواهدنمود پس بنده اعتراضی نمیدیم فقط ایشان بدولتهای قبل از کابینه مرحوم فروغی ببعد ناسزا گفتند بما هم ناسزا گفتند و مطلبی هم نگفتند بعد هم تشریف بردندکه جوابی نشنوند ولی متاسفانه با اینکه بنده خیلی میل داشتم تمام مطالب راهمین الان جواب بدهم ولی برای خاطر اینکه این دو دوازدهم بگذرد ومردم معطل نشوند بعددر اولین فرصت جوابهایشان را تقدیم خواهم کرد

۵- تصویب اجازه پرداخت دو دوازدهم حقوق وهزینه‌های مرداد وشهریورماه

رئیس - آقای فاطمی

فاطمی - بنده این عرض را که میکنم مقصودم این است که هم موافق میل آقایان باشد و هم به نفع کشور باشد عرض کنم همانطور که آقای دکتر مصدق پیشنهاد فرمودند بنده موافقم که دودوازدهم بگذرد ولی دراینجا یك پیشنهاداتی شده بود (دکتر مصدق- بنده موافقم بشرط اینکه دودوازدهم بگذرد بعد بفرمائید) (جمعی ازنمایندگان — آقا مجلس تصویب کرده) آقا اجازه بدهید پیشنهادات زیادی شده البته همانطوری که آقای دکتر مصدق فرمودند هیچکس را نمیشود مجبور کرد پیشنهادش را پس بگیرد حالا ما تقاضائی که داریم این است اگر آقای وزیر دارائی موافقت بفرمایند دو دوازدهم حالا تصویب بشود بدون حرف و کلیه پیشنهاداتی که شده است مراجعه شود بکمیسیون بودجه (اردلان - نمیشود آقا) و در کمیسیون بودجه روی آنها مطالعاتی بشود (همهمه نمایندگان — آقا مجلس تصویب کرده است) آقا اینکه وضع مجلس نیست وقتی یك کلمه می گوئیم حرف بزنیم ده نفر حرف میزنند ! آقا گوش بدهید این برای خودتان خوب نیست ! این پیشنهادات بعضی درمجلس تصویب شده است وبعضی هایش راهم دولت موافقت کرده میخواهم عرض کنم که وزارت دارائی یکدستگاهی است یك شخص وزیر تنها که نیست هر کدام یك سوابقی دارد یك اداراتی مسئولش است بنده مقصودم این است که وقتی این پیشنهادات در کمیسیون بودجه مطرح بشود اگر آقای وزیر دارائی چیزی یادشان نیست رئیس محاسبات را بخواهند آن یکی را بخواهند اینکار بامشورت باشد ویك چیز غلطی درمجلس تصویب نشود (اردلان - درمجلس چیز غلط تصویب نشود) این پیشنهاد هائی هم که موافقت شده اینهارا هم موافقت بفرمایند بیاورند در کمیسیون ویك جلسه درحضور پیشنهاد کنندگان بعمل بیاید آقای وزیر دارائی هم تشریف دارند آنوقت گزارش تهیه بشود و بعرض مجلس برسد

اردلان - اینطور نیست آقا

هاشمی - اجازه میفرمائید پیشنهاد های راجع بدستور دو سه‌تااست خوانده شود بعدتصمیم گرفته شود

اردلان — بنده اخطار نظامنامه ای دارم

ملك مدنی - بنده هم اخطار دارم

رئیس - راجع بچه‌ماده است بفرمائید

ملك مدنی - بیانات آقای فاطمی راجع بدو دوازدهم صحیح است ولی پیشنهاد هائی که در مجلس تصویب شده دیگر احتیاجی برفتن بکمیسیون ندارد (صحیح است) یکی هم همین را می خواستم عرض کنم که دو دوازدهم تصویب بشود با پیشنهاداتی که در مجلس تصویب شده و باقی پیشنهادات را اگر آقایان میل داشته باشند برود بکمیسیون .

رئیس - راه حل قضیه این است که آقای دکتر مصدق و آقای فاطمی وآقای ملك‌مدنی گفتند والا بااین پیشنهادات تازه روزدیگر هم دودوازدهم تصویب نمی‌شود

جمعی از نمایندگان - رای رای

اردلان - آقا بنده اخطار نظامنامه‌ای داشتم تبعیض میکنید آقا

جمعی ازنمایندگان - آقا لایحه دولت را مطرح کنید رای بگیرید

رئیس - آقای صادقی بااین ترتیب مخالفید؟ بفرمائید .

اردلان - آقا بنده اخطار نظامنامه‌ای دارم

رئیس - آقا ایشان هم بانظر شما موافقند

صادقی - آقایان عادت کرده‌اند (طباطبائی- کی آقا ؟) یکی هم آقا هستید مثل اینکه عادت کرده اید که گفتار مجلس را منحصر بخودتان بکنید هر موضوعی که مطرح شود ولو اینکه داخل در تخصص یادر خارج تخصص خودتان باشد می خواهید توضیحات بدهید . مخالفت بنده با اصل تصویب دو دوازدهم یا یکدوازدهم نبود پرداخت دولت در مرداد ماه غیرقانونی بود وبنده عرایضی دارم ومطالبم رامیگویم و ثابت میکنم که این تنخواه گردان که مورد استفاده پرداخت حقوق مردادماه شده‌است برای این نبوده‌است (عده از نمایندگان- اینطور نیست) و بنده ثابت میکنم که این کاری که شده است غلط بوده است .

رئیس - آقای اردلان اخطار نظامنامه ای دارند . بفرمائید .

اردلان — عرض کنم پیشنهادی که آقای دکترمصدق فرمودند اگر بعنوان طرح باشد بایدپانزده امضاء داشته باشد (جمعی از نمایندگان — طرح نیست . پیشنهاد اصلاحی است) اجازه بفرمائید ما

در دستور مجلس بودجهٔ داریم که دولت پیشنهاد کرده است اگر آقای دکتر مصدق میخواهند آن لایحه مطرح نشود باید پیشنهاد بفرمایند که این ازدستور خارج شود بعد آن پیشنهاد خودشان را بدهند بعنوان طرح والا فعلا باید بهپیشنهاد دولت رای گرفته شود بنده در این قسمت فعلا نظری ندارم فقط نظرم این است که ماچندین جلسه است که وقت مجلس را تلف کرده ایم ویك تبصرههای مفیدی باخون جگر تصویب شده است و یکسال است که بنده خودم جان میکنم که اینها تصویب شود بنده نظر آقای ملك مدنی رافبول دارم اگر آن تبصره هائی که مجلس تصویب کرده است آنها هم جزء این پیشنهاد هست که بنده عرضی ندارم (بعضی ازنمایندگان - آنهاهم هست) اگرهست که بنده مخالفتی ندارم .

رئیس - نظر آقای اردلان درضمن پیشنهاد تامین شده است (صحیح است) رای می گیریم بدو دوازدهم بطوریکه پیشنهادشده است ..

مهندس فریور - بخوانید آقا ببینیم بچه رای میدهیم .

رئیس - پیشنهاد آقای دکتر مصدق است باضافهٔ پیشنهاداتیکه قبلا در مجلس تصویب شده است .

هاشمی - دوپیشنهاد رسیده استدرموضوع دستور (بعضی ازنمایندگان - نمیشود خواناعلام رای شده است) آخر بنده هم یك وظیفه دارم مثل اینکه آقایان همه چیزرا فراموش میفرمایند - دو پیشنهاد رسیده است در موضوعی که آلان مطرح است وباید بآن رای گرفت یك پیشنهادی مقدم است که حقا باید اول آن خوانده شود و رای گرفته شود یکی هم همین پیشنهاد آقای دکترمصدق است این دوتا باهم بینونت دارد اگر این رامقدم بدارید حق آن کسی که قبلا پیشنهاد داده استوبرخلاف این پیشنهاد است پایمال کرده اید (جمعی از نمایندگان - نمیشود اعلام رأی شده است) (سید ضیاء الدین - پیشنهاد آقای دکتر مصدق خوانده شده وقبول شد) (ملك مدنی - دولت هم همینطور قبول کرده است) (وزیر دارائی - صحیح است - بنده هم قبول میکنم)

رئیس - پیشنهادآقای دکترمصدقرا دولت قبول کرده است اگرآقایان بااین پیشنهاد موافقند اشکالی ندارد که هر پیشنهاد دیگری بشود موافقت نفرمایند ورد کنند .

اقبال - اشکالی ندارد هر کس موافق نیست رای ندهد بپیشنهاد آقای دکتر مصدق ..

فاطمی - آقای هاشمی بخوانیدآن پیشنهادرا

هاشمی - من نمیدانم اطاعت که را بکنم آقای رئیس باید بفرمایند .

رئیس — پیشنهاد آقای دکترمصدق قرائت میشود ورای میگیریم .

نظر باینکه ماهشهریورمنقضی شدهومستخدمین بایدحقوق خودرا دریافت نمایند ونظر باینکهلایحه پیشنهادی دولت شامل مطالب زیادیست که مستلزم وقت زیاد خواهدبود ودولت نیزپرداخت دوازدهم مرداد وشهریوررا درلایحهخود پیشنهاد نمودهاست اینجانب مادهٔ واحده ذیلرا پیشنهاد مینمایم :

بوزارت دارائی اجازه داده میشود که کلیه حقوق وهزینههای وزارتخانهها وبنگاههای دولتی رابرای شهریور... (جمعی ازنمایندگان - برای مردادوشهریور) برای مردادو شهریور ۱۳۲۴ در حدوددو دوازدهم اعتبارات مصوب ۱۳۲۳ پرداخت نماید .

(اردلان - با تبصره ها) - (بعضی از نمایندگان رای رای)

رئیس - آقای وزیر دارائی

وزیر دارائی - گویا مقصود آقای دکتر مصدق اینست که آن دودوازدهمی که مطابق بودجه مصوبه ۱۳۲۲ است (یکی از نمایندگان - ۲۳) در ۲۳ بودجه نگذشته است . این قسمت را اصلاح بفرمائید که ۱۳۲۳ - ۱۳۲۲ بشود (صحیح است) آن ملحقات دولت راهم قرائت بفرمائید آنهم باید اضافه شود .

رئیس - آقای هاشمی

هاشمی - فعلا در این پیشنهاد یك مخالف باید صحبت کند بعد رای گرفته شود (فاطمی - مخالفی ندارد) چرا بنده مخالفم و حق حرف زدن هم دارم و آقای طباطبائی هم اجازه خواسته اند (فاطمی - آقایان میروند بیرون بودجه نمیگذرد)

رئیس — آقای طباطبائی

محمدطباطبائی — من خیلی خلاصه عرض میکنم خودآقای مصدق السلطنه هم توجه بفرمایند این جا مرقوم فرموده اند . این جانب ماده واحدهٔ ذیل را پیشنهاد مینمایم . ماده واحده اجازه پرداخت دو ماهه به دولت است آقا ؟ ماده واحده اجازهٔ خرج دوماهه مرداد و شهریور است ، آقاوکیل هستندمطابق نظامنامه اجازهپیشنهاد خرج ندارند .(بعضی ازنمایندگان - دولت قبول کرد) ... دولت میخواهد قبول کند یا نکند وکیل حق پیشنهاد خرج ندارد . اینجا مینویسند این جانب ماده واحدهٔ ذیل را پیشنهاد مینمایم و امضاء هم کردهاند دکتر مصدق . این مخالف قانون است مخالف نظامنامه است ،وکیل حق پیشنهاد خرج ندارد .

رئیس - آقا این پیشنهاد خرج نیست آقای فاطمی .

فاطمی - این پیشنهاد آقا پیشنهاد خرج نیست ، پیشنهاد اصلاحی است یعنی دولت یك پیشنهادی کرده بودآقای دکترمصدق اصلاح کردند و آقای وزیر دارائی هم این پیشنهاد را قبول کردندو بعلاوهمانظرمان اصلاح کار است ومیخواهیم کاربگذرد علاوه بر این درموقع دیگر بدون اطلاع دولت ما طرحی تهیه کردیم و بودجه را تصویب کردیم (بعضی ازنمایندگان - رای رای)

رئیس — آقای دکترمصدق

دکترمصدق - این را خواستم تذکر بدهم که این رائی که ببودجه میدهیم بهیچوجه درمسئله دولت دخالت ندارد ومربوط بدولت نیست (صحیح است) (بعضی ازنمایندگان - رای رای)

رئیس — مطابق نظامنامه آقا ما مجبوریم پیشنهاد ها را بخوانیم وبعلاوه میخواهم عرض بکنم که چون این پیشنهاد برپیشنهاد است و دولت هم قبول کرده شاید پیشنهادات دیگر موقع نداشته باشد وپیشنهادات دیگر برای پیشنهاد آقای دکتر مصدق است (اقبال - آقای وزیر مالیهم پیشنهاد را قبول کردند رای بگیرید باورقه .. (طوسی - رای باید گرفته شود باورقه)

رئیس - رای میگیریم باورقه بماده واحد پیشنهاد آقای دکتر مصدق (اردلان - تبصره ها) باتبصرهها (فریور - نشد آقا با کدام تبصره ها ؟) تبصرهائی که در مجلس قبول شد ومجلس رای داد (مهندس فریور - تبصره ها رابخوانید آقا ببینیم چیست ؟)

رئیس - آقای هاشمی تبصره هارابخوانید

هاشمی - تبصره راجع بفرهنك و بهداری و شهرداری است (اردلان - و مستخدمین خارجی)

رئیس - آقایانی که موافقند ورقه سفید وآقایانی که مخالفندورقه آبی میدهند

(اندو شماره آراء بعمل آمده ۸۵ ورقه سفیدو ۳ ورقه بود وسیزده ورقه سفید بیاسم شماره شد) اسامی موافقین - آقایان : نبوی - نقابت - تربتی - حاذقی - تولیت - حشمتی - رضاتجدد - فتوحی فرهودی - امام جمعه - صدرقاضی - ذوالقدر - افشارصادقی دهستانی - اسکندر مقدم - گرگانی - فولادوند دکتر آقایان - خلعتبری - یمین اسفندیاری — جواد مسعودی - فیروزآبادی آصف - محمدصادق طباطبائی مرآت اسفندیاری صفوی - روحی - طوسی - کاظمی دکترطاهری - مریدثابتی - سیدضیاءالدین - طباطبائی - مجد اخوان - مجدضیائی - دکترمعاون - ذوالفقاری - مهندس پناهی - عباس مسعودی - خاکباز - اسکندری - دکتر کیان - صدریه - گیو - مخبر فرهمند - جلیلی بوشهری - خلیل دشتی - حیدر علی امامی - بهبهانی - سرتیپ زاده - فاطمی - ساسان - سنندجی - ظفری - محمد علی اعتماد - پور رضا - دولت آبادی - سیف پور فاطمی - تهرانی - گلهداری - هاشمی نمازی - محمد طباطبائی - جمال امامی - عدل - نجومی معدل - دشتی - اردلان - ملایری - دکتر مجتهدی - دهقان - تیموری - دکتر مصدق - ملك مدنی قبادیان - اسعد - فرخ - اقبال - امیرتیمور - شریعتزاده - ثقةالاسلامی - دری - فرزد

اسامی مخالفین - آقایان - مهندس فریور ابوالحسن صادقی - دکتر معظمی

یمین اسفندیاری - ممتنع چندتا است بشمارید آقا (جوادمسعودی - سیزده تااست) .

رئیس - عده حاضرین درموقع اعلام رأی ۱۰۵ موافقین باطرح ۸۵ مخالف سه بقیه هم ممتنع است .

۶ - موقع و دستور جلسه بعد . ختم جلسه

رئیس - موافقت میفرمائید جلسهراختم کنیم (صحیحاست) جلسه آتیه فردا صبح سهساعت پیش از ظهر ودستورهم برنامه دولت است .

(مجلس یکساعت نیم بعد از ظهر ختم شد)

رئیس مجلس شورای ملی
سید محمد صادق طباطبائی